

2011

Beraadgroep Samenlevingsvragen

Raad van Kerken

Jaarverslag 2011

augustus 2012

Voorwoord

De Beraadgroep Samenlevingsvragen van de Raad van Kerken geeft met het Jaarverslag 2011 inzicht in haar activiteiten, beleid en resultaten in 2011. De Beraadgroep is een 'oecumenische denktank' die gevraagd en ongevraagd advies geeft aan de Raad van Kerken.

In 2011 zijn verschillende schriftelijke en mondelinge adviezen aan het Moderamen van de Raad van Kerken verstrekt. De reacties daarop waren overwegend positief. Het geeft voldoening als adviezen worden opgevolgd en leiden tot resultaten waar de Raad van Kerken baat bij heeft. Dat maakt dat wij, de leden van de Beraadgroep Samenlevingsvragen, ons werk met plezier en succes kunnen uitvoeren.

Velen hebben ons in 2011 geholpen om mee te werken aan onze adviestaak. We zijn de betrokkenen daarvoor dank verschuldigd.

In een steeds complexer wordende samenleving is het belangrijk professioneel en planmatig te werken. Daarom heeft de Beraadgroep Samenlevingsvragen een Beleidsplan opgesteld, waarin staat waar we in de komende jaren onze aandacht aan willen besteden en hoe we dat willen doen.

De Beraadgroep Samenlevingsvragen heeft een dagelijks bestuur en verschillende werkgroepen. Elke werkgroep heeft een eigen aandachtsgebied. In de afgelopen periode kon op die manier aandacht worden besteed aan: 'Vrede, mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking', 'Jongeren', 'Zorg', 'Ecologische Duurzaamheid', 'Geloof en de economische crisis' en 'Water'. Op verzoek van de Raad van Kerken of op eigen initiatief bereid(d)en deze werkgroepen adviezen voor over onderwerpen die voor de Raad van Kerken van belang zijn.

We gaan vol enthousiasme en hoop voort op de ingeslagen weg.

Hettie Pott-Buter

Voorzitter Beraadgroep Samenlevingsvragen

Inhoudsopgave

1. Inleiding	3
2. Samenstelling	4
3. Verslag activiteiten van de Beraadgroep Samenlevingsvragen.....	5
a. Advisering.....	5
b. Werkgroepen	6
c. Vergaderingen.....	7
d. Symposium.....	8
e. Publiciteit	8
f. Bijgewoonde bijeenkomsten	9

1. Inleiding

De Beraadgroep Samenlevingsvragen is een van de drie beraadgroepen van de Raad van Kerken in Nederland. In de beraadgroepen houden deskundigen uit de verschillende aangesloten kerken zich bezig met beraad, bezinning en studie in oecumenisch verband. De drie beraadgroepen zijn voor de Raad van Kerken 'oecumenische denktanks' waar nieuwe onderwerpen ontdekt kunnen worden, een oecumenische visie ontwikkeld kan worden en deskundigen uit verschillende kerken elkaar ontmoeten en hun ervaringen en deskundigheid delen, en waar desgewenst ook concrete plannen uitgewerkt en uitgevoerd kunnen worden. De beraadgroepen dienen de Raad van Kerken gevraagd en ongevraagd van advies.

De Beraadgroep Samenlevingsvragen is ingesteld om gestalte te geven aan de profetische en diaconale taak van de Kerk. Deze missie en het bestaansrecht van de Beraadgroep Samenlevingsvragen zijn vastgelegd in het Beleidsplan 2007-2010 van de Raad van Kerken en opnieuw bevestigd in het Beleidsplan 2012 van de Raad van Kerken.

In de zomer van 2009 zijn de eerste leden van de Beraadgroep Samenlevingsvragen door de Raad van Kerken benoemd. Tijdens de vergadering van 9 juni 2010 ging de Beraadgroep Samenlevingsvragen formeel van start. Het jaar 2011 was het eerste volledige jaar van functionering.

In 2011 is een startnotitie opgesteld, die heeft geresulteerd in een Beleidsplan 2011-2015 waarin de Beraadgroep Samenlevingsvragen haar missie, visie, ambities en doelstellingen voor de jaren 2011-2015 heeft uitgewerkt. Het beleidsplan is aangenomen tijdens de vergadering van 15 april 2011. De visie van de Beraadgroep Samenlevingsvragen is om vanuit Bijbelse inspiratie, sociaal denken uit de kerkelijke en oecumenische geschiedenis en actualisering daarvan, een aanzet te geven tot het formuleren van nieuwe antwoorden op problemen en vragen aan het begin van de eenentwintigste eeuw.

Het werkterrein van de Beraadgroep is breed. Om de gestelde doelstellingen te kunnen realiseren zijn werkgroepen ingesteld en is voor een inperking van het uitgebreide werkveld gekozen met een indeling die is ontleend aan de vierslag die ter voorbereiding van de Internationale Oecumenische Vredes Convocatie van mei 2011 in Kingston is gemaakt: 'vrede in de gemeenschap', 'vrede met de aarde', 'vrede in economische relaties' en 'vrede onder de volkeren'.

2. Samenstelling

Na een aanloopfase in 2010 was 2011 het jaar waarin de Beraadgroep Samenlevingsvragen een heel jaar en in volledige samenstelling vergaderde. Mevrouw Hettie Pott-Buter nam in februari het voorzitterschap op zich. Er werd een Dagelijks Bestuur gevormd waarin naast Hettie Pott-Buter ook Greetje Witte-Rang, die het voorzitterschap tot dat moment had waargenomen, als vicevoorzitter, en Kees Tinga, als secretaris, plaats namen. Aan het begin van het jaar moest de heer Wim Kanis, (afgevaardigde van het Leger des Heils, vanwege verandering van functie zijn lidmaatschap beëindigen; vanaf de oktobervergadering is het Leger des Heils opnieuw vertegenwoordigd: door de heer Arend van de Venis. In juni werd de Beraadgroep uitgebreid met een nieuwe vertegenwoordiger namens de Rooms Katholieke kerk: Arnold van Wieringen. Vanwege zijn pensionering per 1 januari 2012 was Kees Tinga, vertegenwoordiger van de Protestantse Kerk in Nederland, (PKN) op de decembervergadering voor het laatst als secretaris in functie. De Dienstenorganisatie van de PKN had inmiddels Trinus Hoekstra bereid gevonden om met ingang van het nieuwe jaar de plaats van Tinga in te nemen.

De samenstelling van de Beraadgroep Samenlevingsvragen zag er december 2011 als volgt uit.

Prof. dr. J.J. Graafland (Johan), Protestantse Kerk in Nederland

Drs. D.A.C.A. Gudde (Dirk), Rooms-Katholieke Kerk

Drs. J.J. Hasselaar (Jan Jorrit), Oud-Katholieke Kerk

Dr. T. Hoekstra (Trinus), secretaris, Protestantse Kerk in Nederland

Drs. K. van der Kamp (Klaas), algemeen secretaris Raad van Kerken, Protestantse Kerk in Nederland

Prof. dr. G.C. Molenkamp (George), Rooms-Katholieke Kerk

Dr. H.A. Pott-Buter (Hettie), voorzitter, Protestantse Kerk in Nederland

Ir. J. Schaake (Jan), Genootschap der Vrienden, Quakers

Drs. J. de Rie (Hans), Oud-Katholieke Kerk

Prof. dr. N.J. Schrijver (Nico), Protestantse Kerk in Nederland

Majoor A. van de Venis (Arend), Leger des Heils

Dr. A.L.H.M. van Wieringen pr. (Archibald), Rooms-Katholieke Kerk

Dr. M.E. Witte-Rang (Greetje), vicevoorzitter, Basis Beweging Nederland

Drs. E. Woertman (Elise), Rooms-Katholieke Kerk

3. Verslag activiteiten van de Beraadgroep Samenlevingsvragen

a. Advisering

Gevraagde adviezen

Adviezen: recht op water, scheiding kerk en staat en onverdoofd ritueel slachten

In de loop van het jaar 2011 is de Beraadgroep Samenlevingsvragen driemaal door het Moderamen van de Raad van Kerken om advies gevraagd. Het eerste advies betreft een internationale Oecumenische verklaring over het *recht op water*. De verklaring is enkele malen van commentaar voorzien. Dit heeft geleid tot het plan voor een eigen Nederlands initiatief op dit terrein, dat in 2012 zal worden uitgevoerd. De Beraadgroep is van mening dat het juridisch gezien lastig is om van water als een mensenrecht te spreken maar deelt de in het document tot uitdrukking gebrachte zorg over beschikbaarheid en toegang. In de Nederlandse context zou nadruk moeten worden gelegd op bewustmaking rond schaarste, zuinig en zorgvuldig gebruik (welvarende landen eigenen zich een zeer onevenredig deel toe van het op wereldschaal beschikbare drinkwater). De Raad zou in eigen publiciteit en activiteit aandacht kunnen vragen voor positieve voorbeelden van bewustmaking en zorgvuldig gedrag.

Ter voorbereiding van de deelname door de Raad aan een Ronde Tafel gesprek over de scheiding van kerk en staat in relatie tot de grondrechten bij de Commissie Binnenlandse Zaken van de Tweede Kamer, schreven de leden Tinga, Gudde en Van Wieringen op verzoek van het Moderamen een notitie, met de titel 'Nieuwsgierig, bescheiden, welwillend, beschaafd'. Elementen daaruit kregen een plek in de Open Brief die het Moderamen ter gelegenheid van het gesprek in Den Haag op 13 september aan de fracties van de Tweede Kamer schreef.

Het derde advies is opgesteld naar aanleiding van de in het parlement voorgestelde wetgeving rond onverdoofd ritueel slachten en met het oog op de regelmatig terugkerende politieke en maatschappelijke discussies over kerk en staat. Op basis van een diepgaande interne discussie probeerde de Beraadgroep in haar advies een evenwicht te vinden tussen enerzijds erkenning van de zorg over dierenwelzijn die uit het wetsvoorstel spreekt en anderzijds de teleurstelling over de gevolgen en risico's voor de godsdienstvrijheid in ons land. In zijn eigen verklaring legde het Moderamen van de Raad vooral de nadruk op het tweede.

Ongevraagde adviezen

Advies kabinetsformatie

In de zomer van 2010 bereidden de eerste leden van de Beraadgroep Samenlevingsvragen een uitvoerige brief voor over de kabinetsformatie. Deze brief is overgenomen door de Raad van Kerken en is op 16 juli 2010 ondertekend door de voorzitter en secretaris van de Raad van Kerken aan de toenmalige kabinetsinformatie Rosenthal en Wallage verstuurd. De Raad van Kerken drong aan op aandacht in het informatieproces voor waarden die de kerken ter harte gaan en de consequenties van die waarden voor enkele specifieke aandachtspunten: zorg, duurzame ontwikkeling, rechtvaardige vrede, ontwikkelingssamenwerking, vluchtelingenopvang en bescherming van minderheden.

Advies Ontwikkelingssamenwerking

Op 3 december 2010 verstuurde de Raad van Kerken een brief aan staatssecretaris Knapen waarin aan de vooravond van het overleg in de Kamer over ontwikkelingssamenwerking zorg werd uitgesproken over kwaliteit en kwantiteit van de Nederlandse ontwikkelingsinspanningen. Vanuit de Beraadgroep was een uitvoeriger brief aan de Raad voorgesteld; punten die in de uiteindelijke brief niet aan de orde kwamen, kwamen aan de orde in een interview met Greetje Witte-Rang, één van de opstellers van de brief, dat gepubliceerd werd op de site van de Raad.

Advies 'Vrede, mensenrechten en ontwikkelingssamenwerking': Responsibility to Protect

Het voorstel om een brief door de Raad van Kerken te laten sturen aan minister Rosenthal, over de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap voor het beschermen van burgers, de zogeheten *Responsibility to Protect*, (afgekort R2P), naar aanleiding van ontwikkelingen in Noord Afrika. De opgestelde brief is door het Moderamen overgenomen en verstuurd in mei 2011. Een reactie van het Ministerie is uitgebleven.

b. Werkgroepen

De werkgroep 'Zorg' kwam negen keer bij elkaar: 25 maart, 21 april, 15 mei, 23 mei, 10 juni, 8 augustus, 30 november, 7 december en 29 december. De leden hebben onderlinge discussies gevoerd en gesprekken met mensen uit het veld, er zijn websites geraadpleegd en publicaties gelezen. Veel mogelijkheden om een keuze te maken uit het brede werkveld zorg zijn de revue gepasseerd. Uiteindelijk is gekozen voor één thema: mantelzorg. Reden voor deze keuze is dat met deze vorm van zorg steeds meer mensen te maken krijgen, onder meer vanwege de vergrijzing, nieuwe technologische en medische ontwikkelingen, een andere visie op de zorg in eigen omgeving en de noodzaak tot kostenbeheersing. Het gaat de werkgroep daarbij niet om belangenbehartiging, maar om erkenning, ondersteuning en bemoediging van de mantelzorgers door de kerken. In de loop van het jaar is een voorstel ingediend bij het Moderamen voor een publicatie over de situatie, praktische ervaringen en mogelijke rollen van kerken ter ondersteuning van mantelzorgers eind 2012.

De werkgroep *'Jongeren en keuzestress'* boog zich over een specifiek probleem waar veel jongeren mee kampen: de moeilijkheid om keuzen te maken, *keuzestress*. Het plan is om te komen eind 2012 of begin 2013 met een door jongeren zelf gemaakte film over waarin zij laten zien hoe zij omgaan met de keuzes waar ze mee te maken hebben. Het idee is dat de film gebruikt kan worden in bijvoorbeeld oecumenische gespreksgroepen.

De werkgroep *'Ecologische Duurzaamheid'* kwam in 2011 twee maal bij elkaar; maakte onderling kennis en zette eerste stappen in de richting van een eigen beleidsnotitie.

De werkgroep *'Vrede, Mensenrechten en Ontwikkelingssamenwerking'* kwam twee keer bij elkaar en overlegde uitvoerig per mail waarin actuele ontwikkelingen werden besproken, mede in het licht van het debat in de oecumene hierover. Dit resulteerde in voorstellen voor brieven aan bewindslieden en Kamer met bijgevoegde uitvoeriger notities en het voornemen op belangrijke actuele ontwikkelingen te reageren, waaronder een, uiteindelijk begin 2012 verstuurd, vervolgbrief over de Responsibility to Protect en de zorgen over godsdienstvrijheid als onderdeel van de totale zorg om mensenrechten in en ten aanzien van het Midden-Oosten. In deze brief werden ook de ontwikkelingen ten aanzien van beide thema's in de internationale oecumene meegenomen. Ook werden, op verzoek van de Raad, bijeenkomsten bijgewoond over onder meer de positie van christenen in Irak en over fair trade producten van Palestijnse boeren die in Nederland op de markt gebracht worden.

Eind 2011 werd met het oog op de financiële crisis de werkgroep *'Geloof en Economische crisis'* geformeerd die consultaties voorbereidde met economen, filosofen en theologen in maart 2012. De bedoeling is dat dit in het najaar van 2012 resulteert in een advies aan de Raad.

c. Vergaderingen

In 2010 werd vier maal plenair vergaderd en in 2011 zes maal: 16 februari, 15 april, 15 juni, 17 augustus, 26 oktober en 7 december.

Tijdens de eerste bijeenkomsten werd een groot deel van de tijd besteed aan onderlinge kennismaking en aan gedachteswisselingen over te voeren beleid. Al spoedig verschenen op de agenda allerlei actualiteiten, voorstellen en verzoeken waarvan enkele in dit verslag al nader besproken zijn.

Afzonderlijke aandacht verdient nog het contact met de projectgroep vluchtelingen van de Raad, in de persoon van de voorzitter, Jan van der Kolk. Na een gesprek met de voorzitter lichtte hij het beleid van de projectgroep toe in de vergadering van augustus 2011. Daarbij werd geconstateerd dat er goede redenen zijn om verder contact te houden. Na de dag van de vluchteling in november volgden nog twee persoonlijke ontmoetingen tussen Jan van der Kolk en Hettie Pott-Buter in november. Bij het eerste gesprek was ook Maarten den Heijer aanwezig, bij het tweede Arend van de Venis.

Tijdens de vergadering van oktober werd besloten vanuit de Beraadgroep deel te nemen aan de voorbereiding van de viering van het einde van de slavernij in het Koninkrijk der Nederlanden, in 2013. In de decembervergadering van de Beraadgroep werd besloten dat Hans de Rie en Klaas van der Kamp

namens de Raad van Kerken blijven participeren in de voorbereiding van het jubileum van de afschaffing van de slavernij in Nederland.

d. Symposium

De secretaris van de Beraadgroep, Kees Tinga bood aan om zijn afscheid van de Dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk in het teken te zetten van de meest recente ontwikkelingen in het Oecumenische Sociale Denken. In overleg met leden van de Beraadgroep kwam zo het programma tot stand van het op 30 november 2011 uitgevoerde symposium *Give Just Peace a Chance!* Na een toelichting door Kees Tinga werden de vier aspecten van het concept *Just Peace - community, earth, market en peoples* - uitgewerkt door Herman Noordegraaf, Hans Schraevesande, Rob van Drimmelen en Greetje Witte-Rang. De bijeenkomst trok een groot aantal bezoekers, werd op enthousiaste wijze geleid door Ans Brandsma en kreeg een uitvoerig verslag op de website van de Raad van Kerken. In de aanloop naar – en het programma van - de volgende Assemblee van de Wereldraad van Kerken, in 2013 in Korea, zal het concept Rechtvaardige Vrede ongetwijfeld een belangrijke rol blijven spelen. Het symposium van 30 november werd ervaren als een geslaagde combinatie van aandacht voor het thema en waardering voor de vertrekkende secretaris van de Beraadgroep.

e. Publiciteit

Rond de totstandkoming van beleid en de uitgevoerde activiteiten werd verschillende malen gepubliceerd op de website en in de bulletins van de Raad.

Secretaris Kees Tinga schreef in het juli/augustusnummer van Kerkinformatie (officieel orgaan van de PKN) een artikel over de start van de Beraadgroep onder de titel 'Kerkelijk spreken luistert nauw'. In *De Linker Wang* (het orgaan van de christenen in Groen Links) van juli 2011 schreef hij 'Als kerken spreken, luistert het nauw' over hetzelfde onderwerp.

Jan Schaake en Greetje Witte-Rang schreven het artikel 'Alles doen om geweld te voorkomen' in het hetzelfde blad, maar dan in het oktobernummer van 2011; dit behandelde het advies van de Raad over het VN-concept 'Responsibility to Protect'.

In de decembervergadering van de Beraadgroep werd besloten dat Hans de Rie en Klaas van der Kamp namens de Raad blijven participeren in de voorbereiding van het jubileum van de afschaffing van de slavernij in Nederland.

f. Bijgewoonde bijeenkomsten

In 2010 was de Beraadgroep vertegenwoordigd bij enkele vergaderingen van de plenaire Raad. Het zelfde geldt voor de Ethieklezing van de Raad op 26 november en voor een ontmoeting in het najaar van 2010 tussen vertegenwoordigers van de Raad en het VNO/NCW. Individuele leden namen deel aan het Christelijk Sociaal Congres in augustus.

In 2011 woonde de voorzitter Hettie Pott-Buter de meeste plenaire vergaderingen van de Raad van Kerken bij en Greetje Witte-Rang die in december 2011.

Namens de Raad van Kerken of namens de Beraadgroep Samenlevingsvragen werd deelgenomen aan de volgende bijeenkomsten:

4-februari	Bilderbergconferentie Oosterbeek, Hettie Pott-Buter;
21-februari	Geertekerk Utrecht Oecumenelezing, Hettie Pott-Buter, Greetje Witte-Rang, Kees Tinga en Klaas van der Kamp;
7-september	NWO NCW Den Haag, Hettie Pott-Buter en Klaas van der Kamp;
14-oktober	Boekpresentatie MCKS Amersfoort, Hettie Pott-Buter, Greetje Witte-Rang, Kees Tinga Arend van de Venis en Klaas van der Kamp;
5-november	Dag Vluchtelingen Amersfoort Hettie Pott-Buter, Arend van de Venis en Klaas van der Kamp.

In 2011 waren leden van de Beraadgroep vertegenwoordigd bij:

21-april	Een bijeenkomst met voorlichting over Palestijnse producten;
1 t/m 5-juni	De Evangelische Kirchentag in Dresden;
15 juni	Het Bijbel symposium ‚Verborgten Lezers‘;
24-juni	De inaugurele oratie van Fernando Ens;
24, 25-augustus	Het Christelijk Sociaal Congres;
15, 16 september	De Kairos Palestina Conferentie;
21-september	De conferentie ‚Randverschijnselen‘;
4-oktober	De KHV Conferentie ‚Duurzaamheid: en nu wij!‘;
26 oktober	Impulsdag RKK over Jodendom.
30-november	Symposium ‚Give Just Peace a Chance!‘;
2 november	Startbijeenkomst herdenking afschaffing slavernij in Koninkrijk der Nederlanden.